

Projekt Theater/Fleischerei_mobil, experiències de teatre alternatiu i experimental a la Viena d'avui

Jordi Auseller Roquet
Grup de Recerca en Arts Escèniques (UAB)
jordi.auseller@uvic.cat

Resum: Aquest article exposa el treball dut a terme entre els anys 1998 i 2013 pel col·lectiu de teatre Projekt Theater / Fleischerei_mobil, un dels més destacats exponents de teatre alternatiu i experimental d'Àustria. Fundat a Viena de la mà d'Eva Brenner (1953), aquest col·lectiu entén el teatre com a punt de trobada entre treball artístic, investigació i nous moviments socials, buscant la interacció directa amb els habitants de la ciutat. El seu objectiu principal és revitalitzar l'escena teatral austríaca per mitjà de múltiples projectes i propostes vinculades i compromeses amb problemàtiques actuals i locals, tot explorant el llenguatge de la *performance* i compaginant l'escenificació de textos literaris amb l'experimentació socio-teatral amb determinats grups objectiu com, entre d'altres, immigrants, sol·licitants d'asil polític i refugiats.

Paraules clau: teatre austríac contemporani; teatre alternatiu i experimental; teatre de protesta; *performance*; investigació socioteatral.

Abstract: This paper wishes to explore the work of the Projekt Theater / Fleischerei_mobil (1998-2013), one of Austria's main center for experimental theater and performance work with international orientation and participation. Founded in Vienna by Eva Brenner (1953), this experimental theater collective considers itself as a meeting point between artistic work, research and interaction with the city's inhabitants as well as new social movements. The team at the Fleischerei (the Butcherie) aims at collective developments of new performance vocabularies on the basis of contemporary literary texts and themes of cultural and political import, by focussing on socio-theatrical experimentation with special target groups such as immigrants, political asylum seekers and refugees.

Keywords: Austrian contemporary theatre; *alternative and experimental theatre*; protest theater; performance work; socio-theatrical experimentation.

» Auseller Roquet, Jordi. 2014. "Projekt Theater/Fleischerei_mobil, experiències de teatre alternatiu i experimental a la Viena d'avui". *Quaderns de Filologia: Estudis Literaris* XIX: 153-172.

1. Introducció

El Projekt Theater / Fleischerei_mobil neix a Viena, a finals de la dècada del 1990, de la mà d'Eva Brenner (1953), autora, directora, escenògrafa i investigadora teatral i cultural amb un fort compromís polític. Brenner va estudiar Teatre, Història de l'Art i Dramatúrgia i Direcció Escènica a Viena i Nova York. Interessada pel teatre experimental i la performance es forma, entre d'altres, amb Richard Schechner (1934), director del Performance Group de Nova York i un dels fundadors dels estudis de *performance*. Després de treballar en importants teatres de parla alemanya, entre ells l'Stadttheater Klagenfurt i el Schauspielhaus Wien, Brenner viu una llarga temporada a Nova York (1989-1994), on, a més de treballar de directora i escenògrafa en diferents teatres de l'off i off-off-Broadway, també exerceix de professora de teatre a la Universitat de Nova York i s'involucra en l'activisme polític i cultural de la ciutat. Durant aquests anys, funda i codirigeix el Castillo Theater i, des de 1991, el Projekt Theater / Viena–Nova York, embrió de l'actual Projekt Theater / Fleischerei_mobil. De tornada a Viena el 1994, Brenner crea, un any més tard, Act Now / theater arbeit, des d'on organitza una sèrie de tallers de teatre experimental. Després de realitzar diferents treballs de direcció posant en escena obres d'autors contemporanis en el context del teatre independent, cofunda, primer, el Projekt Theater Studio (1998-2004) i, després, la Fleischerei (2004-2011), un espai teatral des d'on al llarg de més de deu anys de treball no només impulsa i potencia el diàleg i l'intercanvi creatiu amb els principals exponents de l'avantguarda teatral novaiorquesa (per exemple amb Mabou Mines), sinó que també fomenta diverses experiències nacionals i transfrontereres per tal de desenvolupar projectes creatius de teatre experimental – entre d'altres, amb l'Stadttheater de Viena, el Lالش Theater Labor (també de Viena), el teatre ASOU de Graz, el teatre Stoka de Bratislava i el Centre Experimental de Teatre i Cultura “Jerzy Grotowski” de Breslau.

Des de la seva creació, i amb la voluntat de revitalitzar l'escena teatral independent austríaca, el Projekt Theater / Fleischerei_mobil s'ha convertit en un dels teatres més rupturistes i innovadors d'Àustria i, en aquest sentit, en un dels principals referents del teatre d'avantguarda i *performance* artística de tot el país. Amb una projecció i orientació internacional de les seves activitats, es considera un laboratori de teatre alternatiu, experimental i interactiu sota l'ascendent de Bertolt Brecht

(1898-1956) i les seves experiències teatrals a la Berliner Ensemble i, al mateix temps, amb una clara influència de Jerzy Grotowski (1933-1999) i el seu Teatre Laboratori, desenvolupat fonamentalment entre els anys 1960 i 1984. Des d'aquest punt de vista, doncs, té com a objectiu principal crear un espai d'apropament i reflexió sobre el teatre contemporani entès com a forma de lluita, resistència, denúncia i transformació dins del teixit social. Un dels elements més notoris del seu treball és el desenvolupament continuat de l'art de la *performance* experimental i interdisciplinària, tant a nivell teòric com pràctic. Dins d'aquesta línia, i amb una clara voluntat de portar al límit l'apropiació i el qüestionament de l'espai públic, la seva principal aposta passa per la creació de diferents projectes i propostes vinculades i compromeses amb problemàtiques socials actuals i locals, en les quals s'abordin nocions de gènere, economia, migració, integració etc., i que, en aquest sentit, impliquin la crítica institucional i suposin un qüestionament del teatre oficial. Des de la seva formació i fins a l'actualitat, el Projekt Theater / Fleischerei *mobil* ha dut a terme gairebé una trentena de projectes artístics, en els quals hi han participat més d'un centenar d'artistes tant locals com d'arreu del món.

A continuació, s'exposen les activitats més rellevants del Projekt Theater / Fleischerei *mobil* en les seves principals línies de treball: d'una banda, l'escenificació de textos literaris i, de l'altra, el desenvolupament de projectes teatrals sobre temes político-socials d'actualitat. El nostre objectiu en aquesta aproximació a l'obra d'aquest col·lectiu de teatre sota la direcció d'Eva Brenner és donar compte de diferents propostes realitzades entre els anys 1998 i 2013 en aquests dos àmbits i, al mateix temps, explicar-ne la significació en el seu context; per això, hem optat per una relació cronològica dels diversos treballs escènics i les diferents intervencions i accions. Amb aquest plantejament no pretenem fer una anàlisi detallada ni una valoració crítica de les activitats desenvolupades (això seria objecte d'estudi d'un altre article que completaria la visió que s'ofereix en aquest que ara presentem).

2. Projekt Theater Studio: fase 1 (1998-2004)

Al llarg de la primera fase, el treball del Projekt Theater Studio es decanta principalment per l'adaptació teatral de textos literaris, tant d'autors clàssics contemporanis com de nous escriptors, amb la voluntat de

tractar temes d'importància cultural, social i política del moment. Entre els autors adaptats s'hi compten, entre d'altres, Samuel Beckett (1906-1989), Ingeborg Bachmann (1926-1973), Werner Schwab (1958-1994), Marlene Streeruwitz (1950) i Elisabeth Reichart (1953).

El projecte *Endspiel in process* (1998-1999), un cicle de *performances* inspirat en les obres de Beckett *Tot esperant Godot* (1952) i sobretot *Fi de partida* (1957), marca l'inici d'aquesta primera fase. Mitjançant cinc muntatges diferents, *Fallsucht*, *Nichts no thing sunder warumbe*, *Stereotypen des Verfalls*, *Wir etwas bedeuten?* i *Natur Krieg*, tots ells creacions de base col·lectiva elaborats a partir d'improvisacions i seqüències de moviments (coreografies), s'aborden diverses temàtiques, en concret: el desarrelament i l'aïllament de l'home per la pèrdua de les utopies a les acaballes del segle XX, visions alternatives de futur i possibles accions (reformisme, immobilisme...), així com l'emersió de noves formes de lluita i resistència

Durant aquesta primera etapa, també es duen a terme dos grans projectes al voltant de textos d'Ingeborg Bachmann que formen part d'un cicle sobre dones creadores. D'una banda *Es weiß ja jeder* (2000), una *performance* a partir d'una sèrie de poemes inèdits del llibre *Ich weiß keine bessere Welt*, publicat a títol pòstum l'any 2000. Els textos escollits per aquest espectacle, format per un conjunt de coreografies perfectament *orquestrades que evocuen un món inhòspit sota llums de neó*, pertanyen a l'última etapa de la vida de l'escriptora austríaca marcada per la desesperació, la malaltia i la solitud, i parlen de temes com l'amor, la pèrdua de l'amor i l'enyorança. D'altra banda, i en el marc d'unes jornades internacionals entorn la figura de Bachmann celebrades al Trinity College de Dublín, es presenta un *solo-performance* amb el títol *Auf diesem dunkelnden Stern* (2004). Aquest treball, que suposa una continuació del projecte anterior, vol posar en relleu la riquesa d'escrits sovint poc reconeguts i tinguts en compte, tant poemes de diferents etapes de la trajectòria creativa de l'autora, així com també fragments de discursos, d'assaigs i de la novel·la *Malina* (1971). A través de la lectura i la interpretació dels diversos textos, una única actriu va construir breus escenes i creant personatges que vénen a representar l'escriptora en totes les seves facetes: poeta, pensadora, intel·lectual i amant.

Dins el mateix cicle de dones creadores, també es desenvolupa el projecte *Phantom: Liebe* (2000-2003), en què diferents autores contemporànies, entre elles Marlene Streeruwitz (1950), Elisabeth Reichart

(1953) i Hanna Krall (1935), escriuen obres d'encàrrec sobre dos eixos temàtics relacionats entre si, l'amor i les relacions humanes, tot forçant l'intercanvi i el diàleg entre teatre i literatura al marge d'una activitat teatral anònima. Per això, les escriptores seleccionades per aquest projecte participen, per primer cop i junt amb la companyia fixa d'actors i actrius de l'Studio, de tot el procés de treball: des de la gestació de les primeres idees de cada text, passant per tallers, modificacions en el text i assajos, fins a la representació davant de públic. D'aquesta manera es creen les *performances* de dansa i moviment *The 1st 40 years I kept looking for my god* (2000), *Aphrodites letztes Erscheinen* (2001) i *Pola* (2002).

Finalment, en aquesta primera etapa també cal destacar dos projectes artístics realitzats al llarg de l'any 2003. D'una banda, la *performance* i instal·lació sonora *Skandalon: Stille* a partir de la compilació de textos *In harten Schuhen* (1980-1983) del polèmic escriptor austríac Werner Schwab, en coproducció amb Graz "Capital Cultural d'Europa 2003". I de l'altra, *Auf der Suche nach Jakob* (2003), un *work-in-progress* a dues veus i sota dues perspectives diferents – la del director avantguardista Lee Breuer (1937), un dels membres fundadors de la companyia de teatre experimental Mabou Mines (Nova York), i la de la mateixa Eva Brenner – sobre el llegat ocult (i silenciats) del judaisme a Europa. El muntatge final, que es va presentar en tres llengües diferents (alemany, polonès i anglès) a Viena i Cracòvia, va anar acompanyat de debats amb els propis actors, tallers i altres activitats paral·leles relacionades amb la temàtica.

En una altra vessant, el Projekt Theater Studio també s'implica en l'organització de festivals artístics, tot buscant la complicitat i el suport d'agents internacionals. D'aquesta manera, a partir de 2002 i amb periodicitat anual, l'equip artístic de l'Studio organitza, conjuntament amb el Museu d'Art Egon Schiele de Český Krumlov (República Txeca), el SCHIELE fest-SCHIELEwerkstattFESTIVAL, un festival interdisciplinari de creació, concebut com un espai de trobada, creació i reflexió on es promou el contacte entre el teatre, la dansa, la música i les arts plàstiques. Al llarg d'una setmana, el festival reuneix a Neulengbach (Baixa Àustria)¹ artistes convidats procedents de diferents països europeus, que realitzen tallers i creen escenes i/o improvisacions teatrals,

¹ A partir de 2007 també a Tulln, i des de 2009 a Sankt Pölten.

peces musicals i obres pictòriques a partir d'una pintura d'Egon Schiele. Al final, el resultat de l'experiència es mostra en una performance conjunta que es presenta en públic.

Sota una concepció organitzativa molt semblant, el 2004 té lloc a Sant'Antonino, un pintoresc llogaret amb una història mil·lenària situada a l'Alta Còrcega, la primera edició de l'ILÉMOUVANTE, un festival de tallers internacionals d'art contemporani. 14 artistes de 7 països diferents s'hi reuneixen durant dues setmanes amb un únic objectiu: abordar, en diferents grups de treball, una mateixa temàtica tot desenvolupant propostes de teatre, música, gest, cant, pintura i cinema. Per mostrar el resultat del seu treball conjunt, els participants presenten l'espectacle *ILÉMouvante: La Fête*, que transforma el poble en un gran escenari. El festival, de caràcter anual i celebrat fins al 2006, es reconduïx i, a partir de 2007, esdevé un projecte finançat per la Unió Europea amb el nom "Saute de Mur".

La fi de la primera etapa de la trajectòria del Projekt Theater Studio ve marcada pel rerafons de l'anomenada *reforma del teatre vienès*, que entra en vigor l'any 2004 i que té com a conseqüència una reducció considerable de les subvencions als teatres que perjudica primordialment els teatres de l'escena independent, l'existència dels quals veu fortament amenaçada. Sota el principi del "menys és més", aquesta reforma provoca un canvi de paradigma en la política cultural de la capital austríaca que s'allunya, conscientment i de manera progressiva, d'un panorama teatral assentat sobre una base democràtica, al mateix temps que duu a terme una reestructuració neoliberal d'acord amb el principi d'increment de l'eficàcia productiva. Amb la redistribució integral de les subvencions públiques, les forces lliures del mercat fan entrada en l'esfera de l'art i la cultura i, d'una manera anàloga, a l'àmbit de l'educació, la ciència i la recerca. Per descriure tot aquest procés, l'escriptora i directora escènica austríaca Marlene Streeruwitz parla de "revolució cultural des de dalt" (Streeruwitz a Brenner, 2013). En aquest context, el paisatge teatral de la ciutat ve determinat per estrictes mesures burocràtiques d'avaluació, control i rànquing i, en aquest sentit, es subventionen produccions conformes al mercat en detriment de la pluralitat, la diversitat i la participació. A més, normatives jeràrquiques d'acord amb models de l'Europa comunitària condueixen, primer, a la dissolució de companyies de teatre independent, i després, al tancament d'espais te-

atrals i de producció cultural alternativa². Certament, per les seves particularitats, la reforma de 2004 suposa un punt d'inflexió en l'evolució del teatre d'Eva Brenner i el seu equip.

3. Die Fleischerei: fase 2 (2004-2011)

Coincidint amb la inauguració a finals de 2004 del nou espai teatral Die Fleischerei (La Carniceria), el Projekt Theater Studio inicia la segona gran etapa de la seva producció artística, durant la qual, si bé es dona continuïtat a la línia de treball encetada amb la creació d'obres a partir de textos literaris, també s'amplia el ventall d'activitats tot desenvolupant projectes sobre temes socials candents de l'actualitat sota el lema "Art of Survival" (Ehardt, 2008: 3).

D'entrada, el nou espai d'acció, ubicat en un antic local comercial de la Kirchengasse al cèntric districte de Neubau (Viena), es concep com una interfície entre la creació artística, la investigació i els nous moviments socials. Alhora vol ser un punt de trobada pensat per apropar el teatre contemporani al públic general i al mateix temps vincular-lo al seu entorn social, tot implicant les persones del barri de forma activa i participativa. El nou equip curatorial el componen, a més d'Eva Brenner, la directora escènica i actriu Corinne Eckenstein (fe/male polaroids), el director escènic Nicolas Dabelstein (theater turbine) i l'autor, director escènic i artista plàstic Eberhard Petschinka (krok & petschinka). La companyia d'actors i actrius també es renova, i a partir d'ara aplega tant a membres fundadors de l'Studio com també artistes convidats de l'àmbit nacional i internacional.

Amb motiu de la inauguració del nou espai de la Fleischerei, es presenta *Fleisch Rezitation*, una *performance* pensada per a l'espai públic i basada en les peces de teatre *Bald kommt der Aufschwung!* de l'escriptora vienesa Margit Hahn (1960) i *Carlo Giuliani* d'Eberhard Petschinka (1953). El muntatge també inclou fragments de cartes de

² El 2013, Eva Brenner publica *Anpassung oder Widerstand – Freies Theater heute. Vom Verlust der Vielfalt*, un volum que reuneix autors i autores de renom per tal de fer una radiografia i anàlisi crítica sobre el desenvolupament actual de les polítiques culturals en l'escena teatral independent de Viena de resultes de la reforma iniciada el 2004. Aquest llibre suposa la primera discussió a fons sobre el trencament del tabú cultural i polític d'una "reforma" neoliberal, que el 2013 el govern de la ciutat va qualificar de "conclusa amb èxit" (Lack, 2014: 20).

la revolucionària alemanya Rosa Luxemburg (1871-1919) escrites el 1917 des de la presó, així com textos teòrics de la politòloga Claudia von Werlhof (1943) de Universitat d'Innsbruck sobre l'Acord General sobre el Comerç de Serveis (AGCS)³, els quals es combinen amb manifestacions dels mateixos *performers* sobre qüestions político-socials d'actualitat, en concret: el *mobbing*, la migració i la pèrdua de drets laborals i socials com a resultat de les polítiques neoliberals.

L'any 2005, en plena *reforma del teatre vienès*, l'equip de la Fleischerei inicia el cicle *Nice to meat you! – Szenen im Zeitalter von Terror & Coolness*, un projecte d'investigació i producció teatral interdisciplinari que s'allarga fins al 2009 i que neix amb un objectiu clar: explorar fenòmens del nou ordre mundial després de l'11S a través de processos performatius a curt i llarg termini. Dins d'aquest marc, doncs, a principis d'any s'estrena la *performance Herz.angst*. A partir d'extractes de diferents obres narratives de la poeta juevoalemanya Else Lasker-Schüler (1869-1945), una de les figures més representatives de l'expressionisme alemany de començaments del segle XX, i d'un text de Marlene Streeruwitz escrit per a l'ocasió, aquesta proposta sotmet a discussió diferents projeccions d'Orient i d'Occident amb el rerefons de les identitats culturals minvants. L'obra, desenvolupada i interpretada per un col·lectiu de *performers* intercultural, suposa alhora una reflexió a l'entorn dels sentiments d'estranyesa i de pertinença i, en aquest sentit, planteja, com a tema principal, l'"esquizofrènia" que viuen les dones artistes que no se senten arrelades ni al seu lloc d'exili ni a la seva pròpia cultura, i que, per tant, degut a la seva condició de dones, artistes i immigrants, han de lluitar contra la pèrdua d'identitat.

Durant la temporada 2005/2006, un equip de treball format per Eva Brenner, Corinne Eckenstein, Nicolas Dabelstein i l'escenògraf i documentalista Andreas Pamperl treballa en un cicle format per dues grans propostes al voltant de la figura del dramaturg alemany Heiner Müller (1929-1995), en motiu del desè aniversari de la seva mort: *Herz.stücke* i *Ödipus_geschichten*. Ambdues propostes neixen amb un doble ob-

³ L'AGCS (o GATS, en anglès: General Agreement on Trade in Services) és un tractat internacional de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), signat el 1994 però que no va entrar en vigor fins a principis de 1995. Es tracta d'un acord multilateral que estableix la progressiva liberalització del sector serveis, en el qual es troben serveis com la sanitat, l'ensenyament, la protecció social, l'energia, els serveis amb repercussions en el medi ambient i en els recursos naturals, etc.

jectiu: *apropar, d'una forma amena, la figura del Müller dramaturg i filòsof polític a l'espectador d'avui i, al mateix temps, indagar la seva actualitat pel teatre actual.*

El cicle s'inicia l'octubre/novembre de 2005 amb *Herz.stücke*, una acció teatral del tot inusual que s'inspira en poemes tardans i textos en prosa de Heiner Müller, i continua a principis de 2006 amb l'escenificació de l'obra *Èdip, tirà* (1967), del mateix Müller, en una versió germanopolonesa d'Eva Brenner amb també textos d'Inge Müller (1925-1966), la segona dona del dramaturg alemany, de l'autora feminista belga Michèle Fabien (1945-1999) i de la pròpia companyia de la Fleischerei. En la primera part de *Herz.stücke*, que es desenvolupa durant deu dies i deu nits sense interrupció, un col·lectiu de deu actors, músics i cineastes reflexiona i realitza diferents activitats al voltant de temes com la creixent pèrdua de la identitat històrica i cultural en la nostra societat i la imatge dels herois tradicionals de la nostra cultura, a partir dels últims textos que va escriure Heiner Müller – entre ells, *Herakles 2 oder die Hydra* (1972), *Herzstück* (1981), *Der Auftrag* (1979)⁴ i *Ajax zum Beispiel* (1994), els quals, degut a la seva força profètica ja semblen invocar un nou ordre mundial construït sota el signe de la globalització molt abans de l'11S de 2001. En aquest context doncs, i amb l'objectiu de fer arribar a un nou públic textos de teatre contemporani complexos, i obrir així el discurs artístic a l'actualitat política, es qüestionen aspectes com el significat del treball i de l'existència humana en el rerefons d'una progressiva economitziació i automatització de la societat actual. En un intent de redefinir l'espai teatral, es fan, dins i fora de la Fleischerei, actuacions, *performances*, lectures, debats i als vespres fins i tot s'ofereix menjar i beure a tots els assistents. Al llarg de poc més d'una setmana i 240 hores d'acció teatral, la Fleischerei es converteix en un espai de trobada, reflexió i participació obert al carrer i a tothom les 24 hores al dia.

Amb la *performance Ödipus_geschichten* es reprèn, el març de 2006, la segona part del cicle dedicat a Heiner Müller. En aquesta ocasió, el treball teatral es desenvolupa a partir de la seva obra *Èdip, tirà*, una reelaboració de la versió de l'*Èdip* de Sòfocles feta per Friedrich Hölderlin el 1804, i del text *Ödipuskommentar* (1965) del mateix Müller.

⁴ En català, *La missió*, dins: Heiner Müller. *Teatre*. Introducció de Ricard Salvat. Traducció de Maurici Farré. València: Tres i Quatre, 1992 (Teatre, 26).

Les poesies d'Inge Müller i l'obra de teatre *Jocaste* (1981) de Michèle Fabien constitueixen les altres bases textuais d'aquesta *performance* en tres actes sobre el mite d'Èdip que vol ser una crítica profunda al sistema patriarcal que sustenta la nostra societat (estructures familiars tradicionals, rols de gènere, dinàmiques de poder, etc.).

La temporada següent, la 2006/2007, té com a eix temàtic la “migració i integració”, i dos escriptors austríacs, Charles Ofoedu (1960), d'origen nigerià i resident a Viena des de la dècada dels noranta, i Magda Woitzuck (1983) escriuen obres d'encàrrec per a la Fleischerei. D'aquesta manera, sense deixar de banda l'adaptació teatral de textos literaris, s'inicia una nova línia de treball que es basa en el desenvolupament de nous formats de teatre social per a l'espai públic, entenent aquest concepte com un teatre d'intervenció per a la transformació social. En aquest marc, doncs, i amb la participació d'ONGs, col·lectius d'immigrants i determinats grups objectiu, com ara sol·licitants d'asil polític, refugiats i persones majors de 50 anys, s'exploren nous mètodes i processos de treball teatral que s'acompanyen amb xerrades, tallers i actuacions d'artistes convidats. Tal i com assenyala Calero (2010: 106-107), els projectes que en sorgeixen no són considerats per una bona part de la crítica com a teatre en si mateix, fet que es tradueix en una absoluta falta de ressò d'aquestes iniciatives per part de la premsa especialitzada. Les crítiques i comentaris a aquestes produccions es troben més aviat en diaris de tirada nacional o local com ara *Der Standard*, *Kronenzeitung* o *Augustin*⁵.

A finals de 2006 s'inicia *migration Mondays: Kitchen stories*, una sèrie de *show-cookings* acompanyats de relats autobiogràfics de persones d'origen immigrant residents al barri, que s'allarga durant tres mesos i reuneix, cada dilluns, un gran nombre de públic a les instal·lacions de la Fleischerei. Cada sessió té un format de debat televisiu, tipus *talk show*, conduït per un membre de la mateixa companyia que planteja tres preguntes al convidat (“com és que va venir a Àustria?”; “i com li ha anat, aquí?”; “creu que s'ha integrat amb èxit?”), i alhora fa participar els assistents de forma activa en l'espectacle, bé sigui amb preguntes, respostes o la lectura de fragments de l'obra de teatre *Das Werk* (2003) –text provocatiu ple d'ironia i ràbia continguda de l'es-

⁵ En el lloc web de la Fleischerei, en l'apartat “Pressestimmen”, pot trobar-se una llista amb totes les crítiques relatives a escenificacions des de 1998.

criptora austríaca Elfriede Jelinek (1946)⁶. El resultat de tot plegat és un curiós experiment teatral, barreja de taller de cuina, històries personals i íntimes, música i *performance* amb àpat inclòs. Per la seva gran acceptació, *migration Mondays* s'amplia i té una continuïtat al llarg de tot el 2007, amb la incorporació d'algunes novetats. Així, per exemple, es posa el focus d'atenció en un país i/o regió determinats, es compta amb la presència d'artistes i grups convidats i es reforça el programa amb noves activitats, com ara xerrades, *performances* i lectures de textos per aprofundir i apropar-se a les tradicions i costums del país en qüestió. Primer es posa l'accent en Turquia i la migració turca, i després en els països de l'Àsia oriental.

A partir de 2007 té lloc una “repolitització” de la Fleischerei, en el mateix moment en què se succeeixen, de forma regular i ininterrompudament, projectes d'investigació de teatre social i d'agitació sociopolítica, tot prenent com a punt de referència el manifest *Theater of Empowerment* (Brenner, 2008) i amb la finalitat de denunciar i fer visibles determinades realitats socials, polítiques i culturals que oprimeixen la societat vienesa del moment i, en aquest sentit, remoure consciències. A continuació reproduïm el contingut d'aquest document, redactat per la mateixa Eva Brenner⁷, el qual ens sembla especialment significatiu per entendre l'evolució posterior de la Fleischerei:

Teatre d'apoderament ⁸

Informe per a un teatre de participació, emancipació i coexistència com a resposta a la globalització neoliberal i els processos resultants del desmantellament de la democràcia i la societat, la precarització del treball i les tendències de monopolització de l'art i la cultura. Des de l'any 2004 la Fleischerei aposta per al desenvolupament de nous formats de treball en l'àmbit de les arts escèniques i la seva realització en l'espai públic. Aquest espai, situat en una antiga botiga d'ultramarins del segle XIX,

⁶ *Das Werk (La central)* és l'última part de la trilogia alpina de Jelinek i tracta de l'afany de progrés tècnic de l'home, simbolitzat en mesura extrema per la història de la central hidroelèctrica d'acumulació de Kaprun. Durant la seva construcció sota el mandat nacionalsocialista, un gran nombre de persones, la majoria d'elles treballadors forçats d'origen estranger, hi van perdre la vida. Aquests fets històrics es van reprimir i silenciar durant molt de temps, amb la culminació de l'obra el 1955 i la seva mitificació.

⁷ L'any 2009, la Fleischerei elabora un nou manifest, gairebé amb el mateix contingut, però sota un nou títol: *Theater of Development & Empowerment* (Brenner, 2009).

⁸ Aquest text és una traducció íntegra de l'original alemany feta per l'autor de l'article.

està gestionat per un equip d'artistes interdisciplinari que experimenta noves maneres de fer teatre (entenen aquest concepte en un sentit ampli), amb l'ànim de treure el teatre d'avantguarda del gueto de l'alta cultura i arribar així a un públic nou, diferent, poc avesat al teatre. En poc temps, la Fleischerei ha aconseguit establir-se com un nou espai d'acció i aprenentatge col·lectiu que fomenta el diàleg amb organitzacions locals, el petit comerç i els nous moviments socials, tot convidant a participar i protestar contra la pèrdua dels espais de creació lliures. S'hi desenvolupen diversos projectes artístics relacionats amb la política migracional, *performances* i diferents línies de discurs en la interfície entre l'art i la vida, amb la intenció de situar de nou el teatre al centre de la societat. En aquest sentit, reclamem una nova forma de pensar i actuar per a un teatre polític actual i radical, que recuperi la seva funció d'“aliment” diari. Cal abolir les línies divisòries entre consumidor i productor. Cal ocupar de nou l'espai públic, abocat a desaparèixer a causa dels processos de privatització. Cal que el públic participi. Per això, noves vies d'accés a determinats aspectes del teatre de l'improvisació, el teatre fòrum i la narració escènica, així com el mètode “Six Viewpoints of Performance”⁹ es completen amb perspectives sociològiques, pedagògiques i terapèutiques cimentades sobre l'‘apoderament’ (nou treball / nova cultura, espai obert, animació sociocultural, reestructuració familiar, reordenació organitzativa i de funcions, “economia del regal”¹⁰). El “teatre d'apoderament” – una ‘radicalització’ responsable de la manera de pensar i actuar de la comunitat – assenyala participació i emancipació! Això comporta una nova praxi teatral, política i de protesta, que obri el cànon formal del teatre experimental a nous grups objectiu que

⁹ Creat originalment per la coreògrafa postmoderna Mary Overlie, el “Six Viewpoints” és un sistema d'improvisació que investiga l'espai i el temps en la *performance*. La directora Anne Bogart (1951) va refinar després aquest sistema i el va aplicar al treball de grup en el teatre. Dividint l'experiència de l'actor en sis categories principals, aquest mètode construeix una profunda consciència grupal, desenvolupa la intuïció, augmenta l'atenció al detall, la força i la flexibilitat; alhora genera un ambient de plenitud i col·laboratiu pels *performers*, coreògrafs i directores per igual.

¹⁰ L'anomenada “economia del regal” o també “cultura del regal” (de l'anglès *gift economy*) és, segons la wikipèdia, “una teoria social en la que els béns i serveis s'otorguen sense acord explícit de *quid pro quo*. És a dir que les nostres actuacions no es basin en l'interès o la vanitat. En alguns casos, regals simultanis o recurrents fan que la gratitud circuli entorn de la comunitat, el que es pot veure com una forma d'altruisme recíproc. En alguns casos s'espera que aquesta gratitud retorni en béns o serveis del mateix valor, donant suport polític, o un regal a una tercera persona. Tot i així, es considera que l'autèntic esperit de l'‘economia del regal’ consisteix en tot el contrari: donar sense esperar rebre res a canvi” (<http://ca.wikipedia.org/wiki/Economia_del_regal>).

participin de forma activa (tant en el plantejament temàtic com en els processos de treball) i creïn xarxes de treball amb altres grups artístics i teatrals autònoms. Sobre la base dels actuals avenços científics i socials i del moviment d'antiglobalització mundial es desenvolupen nous mètodes de teatre social que prenen partit en les crisis sistèmiques del temps present: el creixement de la pobresa, el desmantellament de la democràcia, la intolerància social, la xenofòbia i la feblesa política en matèria d'immigració i asil. Cal un veritable diàleg intercultural cimentat sobre els principis dels drets humans, la igualtat i la tolerància, alhora compromès amb la lliure coexistència de les cultures. Amb el lema “un altre món és possible”.

El manifest no es queda només en un document d'intencions, sinó que inclou tota una sèrie de propostes estratègiques i actuacions concretes, entre d'altres: l'oposició al valor comercial de les arts escèniques i de la creació artística en general; la incorporació d'elements tradicionalment allunyats del teatre com ara la reivindicació de minories; la teatralització de l'experiència; l'apropiació de la vida per mitjà de l'acció tot valorant l'experiència real i no la simulada; i el desig de trencar la passivitat de l'espectador.

A partir d'aquí, l'equip de la Fleischerei realitza noves produccions de teatre social (o sociopolític) que van des del cicle *Creating alternatives*, amb el qual durant dos anys (2007-2009) desenvolupa activitats i projectes d'animació teatral i sociocultural al voltant de la temàtica “Migració, integració i participació”, fins a projectes de *performance* integrativa amb persones sol·licitants d'asil polític sota l'eslògan “Art of Survival” amb propostes com *Asylcafé* (2008) i *Auf Achse: alle wandern aus* (2009)¹¹.

En el marc del cicle *Creating alternatives* es du a terme, per exemple, *Café Fifty+* (2008), un taller experiencial per a grups de dones voluntàries de més de 50 anys que es reuneixen a l'espai de la Fleischerei per explicar i recollir històries de la seva vida. L'objectiu principal d'aquesta activitat, que utilitza tècniques d'animació grupal així com mètodes i recursos de l'anomenat *teatre físic*, consisteix en la (re-)presentació d'experiències vinculades a la pròpia vida, records i memòria

¹¹ Aquest projecte socioteatral d'intervenció tindrà la seva continuïtat durant el 2010 amb *Auf Achse: alle kommen zu uns* en el marc del cicle “The Art of Life_transition” (vegeu <<http://archiv.experimentaltheater.com/index.php?id=162>>).

(pròpia o aliena) i, en aquest sentit, suposa un exercici de recuperació del passat personal o de grup. Principalment, s'exploren temes vinculats amb el període d'infantesa i/o joventut de les mateixes dones participants, és a dir, just després de la fi de la Segona Guerra Mundial i durant els anys 50, una època marcada per la il·lusió a pesar de les adversitats, o durant l'anomenat *Maig del 68*, sinònim de trencament i inici d'una nova manera de fer i viure.

Amb *Asylcafé* i, posteriorment, amb *Auf Achse: alle wandern aus* s'única, en cooperació amb l'entitat brunnen.passage (Caritas Wien) i l'associació de comerciants "Interessensgemeinschaft der Kaufleute Kirchengasse/Siebensterngasse", un projecte sociocultural per i amb persones sol·licitants d'asil residents a la ciutat. Un cop per setmana, un col·lectiu de refugiats procedents de diferents llocs del món (Afganistan, Iraq, Índia, Turquia, Nigèria...) es reuneixen a la Fleischerei per intercanviar experiències i debatre problemes comuns, en un ambient distès dominat per la curiositat del teatre. Durant les sessions es proposen diferents dinàmiques per motivar la implicació dels assistents i el treball creatiu, que es desenvolupa en dues parts: d'una banda, una primera fase de *workshops* en què la pròpia biografia i les vivències i els desitjos de cadascú es combinen amb música i enregistraments en vídeo; i de l'altra, sota el lema "reclaim the streets", la mostra del treball realitzat en format d'espectacle itinerant per diferents carrers de la ciutat. L'objectiu principal d'aquesta iniciativa artística és el diàleg d'igual a igual i no jeràrquic per mitjà de la pràctica del teatre, i alhora parlar de diferents cultures, tradicions i projectes vitals, ampliant d'aquesta manera el marge de tolerància social de tots els participants: els uns eixamplen el seu radi de creació a nous àmbits de treball, i els altres generen recursos emancipadors i aprenen estratègies d'apoderament per la seva supervivència i rutina diària. Fent referència a aquesta forma de treball teatral basada en la creació d'espectacles col·lectius en el que intervenen persones de diferents procedències i cultures, Robert Sommer, expert en immigració, periodista, redactor i fundador del diari local Augustin, assenyala: "Però què hi ha de tan revolucionari en aquest teatre, que no es deixa engolir per la maquinària artística comercial? Doncs que l'art comercial parla dels immigrants, però no els deixa ni cooperar ni prendre part en el debat artístic" (Sommer, 2010: 28).

Des de 2009, la Fleischerei incrementa la seva presència internacional, entre d'altres amb la direcció convidada d'Eva Brenner a *Ham-*

letmaschine 09: The end of enlightenment de Heiner Müller al Castillo Theater de Nova York i la representació d'*Auf Achse* al Festival Internacional Cervantino de Guanajuato (Mèxic), un dels festivals més rellevants del món i avui dia una cita indispensable per a la vida cultural del país centreamericà. A més, es du a terme un projecte d'intercanvi entre Àustria i Israel: *Dorf ohne Grenzen: Theater Xchange Neubau/Vienna-Tel Aviv/Jaffa*. Dins d'aquest marc es desenvolupa *Unruhige Zeiten* (2010), una *performance*-instal·lació a partir dels textos i l'intercanvi epistolar entre Ingeborg Bachmann i el poeta alemany Paul Celan (1920-1970)¹², i que representa la continuació dels dos projectes anteriors sobre Bachmann esmentats més amunt: *Es weiß ja jeder* (2000) i *Auf diesem dunkelnden Stern* (2004). En aquesta ocasió, la *performance* pretén crear, segons recull el programa de mà de l'espectacle, "un equivalent teatral al tema de les cartes, al passeig per la corda fluixa de qui va pel límit i als textos lírics i poètics d'una relació amorosa exemplar – el que Ingeborg Bachmann va denominar 'el nostre conte de fades'. Dos companys diferents – ella, filla d'un nazi i ell, fill de víctimes de l'Holocaust – que volen però que no poden trobar-se". Val a dir que l'estrena mundial d'aquesta proposta va tenir lloc el setembre de 2010 a València, en col·laboració amb el Col·legi Major Rector Peset i la Universitat de València.

4. Fleischerei_mobil: fase 3 (2011-2013)

L'any 2011, l'equip de la Fleischerei es veu obligat a deixar el local de la Kirchengasse. A partir de llavors, esdevé itinerant i, amb el nom Fleischerei_mobil, es desplaça dins i fora del país. D'aquesta manera, s'enceta una nova etapa que va íntimament associada a una nova forma de teatre: l'anomenada *transformance*, concepte que la mateixa Eva Brenner defineix en el *Primer Manifest per a la Transformance* (2011):

Què és "transformance"? Una *performance* d'intervenció, que pren partit, s'immisceix, ocupa nous espais i crea públic. Una *performance*

¹² El 1948 Celan va conèixer Ingeborg Bachmann a Viena, amb qui va mantenir una relació sentimental entre finals dels quaranta i principis dels cinquanta, que va reviu breument entre l'octubre del 1957 i el maig del 1958 a París. Aquesta relació la confirmen els diaris de Celan i l'intercanvi epistolar entre Bachmann i Celan publicat de manera pòstuma el 2008 amb el títol de *Herzzeit* a l'editorial Suhrkamp (Frankfurt).

que crea accions, involucra actors amateurs de forma activa, toca temes d'actualitat, qüestiona, formula tesis, crea noves xarxes de treball, atrau nous públics – i involucra les persones en el procés de creació artística! Això vol dir un teatre d'acció conjunta – per un món millor! Elements essencials i objectius de la “transformance” són la diversitat/interculturalitat, la participació, el pluralisme, l'apoderament, la redistribució dels recursos, la inclusió en lloc de l'exclusió, la recuperació de l'espai públic, l'art de tots per a tots! (Brenner, 2012).

Tal i com es desprèn d'aquesta definició, Brenner basa la seva concepció de *transformance* o, per extensió, de teatre transformador en tres pilars fonamentals: 1) es caracteritza per ésser una pràctica performativa centrada i que té lloc dins de la comunitat, 2) que funciona com un ritual i 3) que, per tant, esdevé una pràctica sociosimbòlica. A partir d'aquesta premissa teòrica, doncs, s'inicia un procés de renovació, reestructuració i reorientació en què es concep, encara amb més força que abans, la idea d'un teatre integrador i capaç de generar canvis a nivell social, cultural i polític. En aquesta línia, la *Fleischerei mobil* s'obre encara més al barri i a la comunitat, tot recuperant, guanyant i actuant en espais habitualment no teatrals, i alhora interconnectant i assajant nous models de finançament – mixte, és a dir, públic i privat, partenariat amb altres socis i col·laboradors, etc. A partir d'ara, i per la seva condició de nòmada, actua en diferents llocs de la ciutat, tant en teatres alternatius de Viena com en espais d'ús públic – al carrer, en cafès i restaurants, en locals i establiments comercials del barri, en ONGs amigues, etc.

En els darrers anys, doncs, i en el marc del programa *Transformance Theater des Aufbruchs* es duen endavant de forma conseqüent no només projectes d'èxit de la fase anterior com *Auf Achse*, sinó que també se'n comencen de nous. Dos bons exemples són, d'una banda, *Was draußen lag, war fremde!* (2012), una *performance* itinerant per diferents equipaments culturals de Viena a partir de la novella inacabada *So starb eine Partei* (1934) de Jura Soyfer (1912-1939)¹³, en motiu de

¹³ J. Soyfer fou un periodista i escriptor d'esquerres compromès políticament que va publicar en nombrosos diaris i revistes vieneses, entre d'altres a l'*Arbeiter-Zeitung*, *Der Kuckuck* i la *Politische Bühne*. Afí al teatre èpic de Bertolt Brecht, va escriure cinc obres de teatre per al Teatre ABC de Viena. Soyfer va morir al camp de concentració de Buchenwald.

l'homenatge a aquest escriptor, i d'altra banda, *Aufstand des Gewissens*, un muntatge del 2013 concebut com un *work-in-progress* destinat a l'espai públic.

Aquesta proposta, fins ara l'última, s'inspira en el discurs que Jean Ziegler (1934)¹⁴ havia de pronunciar en la gala d'obertura del Festival de Salzburg de 2011 i que, per motius difusos, al final fou vetat per l'organització. D'aquell pregó censurat, *Der Aufstand des Gewissens, die nicht-gehaltene Festspielrede*, una crida contra les desigualtats i les injustícies, la pobresa i la creixent fam al món, Eva Brenner i Jenny Simanowitz en fan un muntatge de text per a una *performance*, que s'estrena a la seu del districte de Neubau (Viena) el setembre de 2013. En l'obra, dues actrius, una catedràtica activista que cita amb gran eufòria fragments del discurs de Ziegler i una glamurosa adepta del festival que de forma "neoliberal" va comentant críticament el text, van acompanyant el públic d'un lloc a un altre tot involucrant-lo en el joc teatral. Alhora, el discurs de Ziegler es confronta amb cançons a ritme de rap interpretades pel músic nigerià Moussa Babapatl (1991), que amb cites de diferents discursos de Nelson Mandela (1918-2013) i fragments del llegendari text sobre la descolonització *Els desheretats de la terra* (1961) de Frantz Fanon (1925-1961)¹⁵ va elaborant una mena de contradiscurs poeticomusical. Les cançons de rap, a més, es mesclen amb atmòsferes i improvisacions jazzístiques del músic experimental austríac Frank Hautzinger (1963), que va teixint una banda sonora, barreja de música i paraula, i crea un sorprenent paisatge sonor ple de contrastos. En acabat, s'inicia un debat obert i participatiu amb tots els assistents sobre el pregó censurat.

5. Conclusions

Al llarg d'aquesta contribució hem intentat reflectir l'evolució d'un dels més destacats exponents de teatre alternatiu i experimental vienès dels úl-

¹⁴ J. Ziegler és actualment un dels sociòlegs d'esquerres més importants i influents a nivell internacional, activista dels drets humans i una de les veus més crítiques del moviment antiglobalista mundial.

¹⁵ F. Fanon fou un revolucionari, filòsof i escriptor francoalgerià l'obra del qual va ser de gran influència en els moviments i pensadors revolucionaris dels anys 60 i 70 del segle XX. Fanon fou un dels intel·lectuals que va estudiar amb més detall el tema de la colonització política, ideològica i cultural.

tims anys amb alguns dels exemples més representatius del seu repertori, format principalment per projectes teatrals sobre temes político-socials d'actualitat i adaptacions de textos literaris d'autors i autores com Samuel Beckett, Heiner Müller, Ingeborg Bachmann o Marlene Streeruwitz. Durant la seva dilatada trajectòria, el Projekt Theater / Fleischerei_mobil al voltant d'Eva Brenner ha desenvolupat un concepte de pràctica teatral centrat sobretot en buscar nous espais escènics i desenvolupar noves formes d'experimentar el teatre amb propostes innovadores que es vinculen amb el gènere de la *performance*, el teatre de la improvisació o el teatre de carrer. En aquest sentit, durant tot el desenvolupament creatiu, valora el procés per sobre del resultat; porta el seu teatre a espais no convencionals, és a dir, fora i lluny de l'edifici teatral; i sovint barreja actors i espectadors de forma activa en un mateix espai. Al mateix temps, treballa a partir d'un concepte de transgressió formal en tant que com a suport utilitza elements com la dansa contemporània, el treball corporal, la instal·lació, les videoprojeccions i l'actuació de músics en directe o bé la combinació d'aquests llenguatges; l'element sensorial adquireix, en aquest sentit, un gran protagonisme. Les darreres propostes destaquen sobretot perquè inclouen entre les seves múltiples iniciatives una intensa labor de recerca i de treball directe amb determinats grups objectiu com, entre d'altres, immigrants, sol·licitants d'asil polític i refugiats, que es veuen plasmats en alguns treballs escènics tan innovadors i interessants com els que hem presentat.

Bibliografia

- Brenner, E. (ed.). 2013. *Anpassung oder Widerstand – Freies Theater heute. Vom Verlust der Vielfalt*. Viena: Promedia Verlag.
- Brenner, E. 2012. "Transformance" – Theater des Aufbruchs. http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/Transformance_Update_2012.pdf [Accés 1/09/2014].
- Brenner, E. 2009. Theater of Development & Empowerment. http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/Manifest_Theater_of_Development__Empowerment_2009.pdf [Accés 1/09/2014].
- Brenner, E. 2008. Manifest für ein "Theater of Empowerment". http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/Manifest_Theater_of_Empowerment_2008.pdf [Accés 1/09/2014].
- Brenner, E. & Simanowitz, J. 2012. Postaufklärerische Pseudointegration. Das unendliche Gespräch 1. *Augustin*, gener: 23.

- Brenner, E. & Simanowitz, J. 2012. "Da kann ja jeder kommen!". Das unendliche Gespräch 2. *Augustin*, febrer: 24.
- Calero, A. R. 2010. Teatro de la emigración en lengua alemana. *Quaderns de Filologia. Estudis literaris* XV: 101-117.
- Ehardt, C. Überlebenstheater findet Stadt. Eva Brenner und Andreas Pamperl zu Problemen freier Theaterarbeit in Wien. http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/FLEISCHEREI_Artikel_12-08_AUGUSTIN.pdf [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. Projekt Theater Studio phase 1. <http://archiv.experimentaltheater.com/index.php?id=110> [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. Projekt Theater Studio – Sechs Jahre Experimentelles Theater in Wien. http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/LEITFADENARTIKEL_STUDIOupdate2-04.pdf [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. „Eine fremde Stadt!“ von Jura Soyfer. <http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/JuraSoyferPerformance12-2-1934.pdf> [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. SCHIELEfest_2009_Konzept. http://archiv.experimentaltheater.com/uploads/media/SCHIELEfest_2009_Konzept_03.pdf [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. Auf Achse 2010: alle kommen zu uns. <http://archiv.experimentaltheater.com/index.php?id=162> [Accés 1/09/2014].
- Fleischerei. Pressestimmen. <http://archiv.experimentaltheater.com/index.php?id=22> [Accés 1/09/2014].
- Jirku, B. E. 2009. Text-Räume – Theater-Räume. Eva Brenner und Ingeborg Bachmann im performativen Dialog. A Jirku, B. E. & Schulz, M. (eds.) „Mitten ins Herz“: *KünstlerInnen lesen Ingeborg Bachmann*. Frankfurt/Main: Peter Lang, 31-52.
- Lack, S. Das Aufsammeln der Scherben. *Gift – zeitschrift für freies theater, gener de 2014*, pàg. 20. http://culturebase.org/home/igft-ftp/gift1_2014.pdf [Accés 1/09/2014].
- Sommer, R. 2010. Eine Fleischerei auf Achse. *Augustin*, agost: 26-28.
- Sommer, R. 2013. Als die Triumphierenden scheiterten und der Gescheiterte triumphierte. Jean-Ziegler-Performance. *Augustin*, setembre: 29.
- Streeruwitz, M. 2013. Kulturrevolution kommt immer von oben! A Brenner, E. (ed.) *Anpassung oder Widerstand – Freies Theater heute. Vom Verlust der Vielfalt*. Viena: Promedia Verlag, 7-11.
- Ziegler, J. 2011. *Der Aufstand des Gewissens. Die nicht-gehaltene Festspielrede 2011*. Salzburg: ecowin Verlag.